

Sygn. akt II UK 16/12

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 sierpnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jerzy Kwaśniewski

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z wniosku W. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P.

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 sierpnia 2012 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 18 sierpnia 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 18 sierpnia 2011 r., Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawcy W. M. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 19 stycznia 2011 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o emeryturę, którym oddalono odwołanie wnioskodawcy od decyzji organu rentowego z dnia 26 lipca 2010 r., odmawiającej przyznania prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach, po ustaleniu, że wnioskodawca nie udowodnił piętnastoletniego okresu pracy w szczególnych warunkach i w związku z tym nie spełnił przesłanek określonych w art. 32 w związku z art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.).

W stanie faktycznym sprawy, wnioskodawca (ur. w dniu 8 lutego 1950 r.) w dniu 13 maja 2010 r. złożył wniosek o przyznanie prawa do tzw. wcześniejszej emerytury, przedkładając świadectwo z dnia 11 maja 2010 r. wykonywania pracy w szczególnych warunkach w Zakładach Zielarskich „H.” w okresie od dnia 10 sierpnia 1971 r. do dnia 30 września 1973 r. w charakterze aparatowego ekstrakcji i izolacji - prace przy mieleniu ziół i produkcji alkaloidów (wykaz A dział X poz. 16 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze - Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), świadectwo z dnia 24 marca 2010 r. wykonywania pracy w szczególnych warunkach w F. S.A. w okresach od dnia 1 sierpnia 1983 r. do dnia 3 lipca 1984 r., od dnia 4 lipca 1984 r. do dnia 20 listopada 1985 r., od dnia 2 stycznia 1986 r. do dnia 26 września 1988 r., od dnia 27 września 1988 r. do dnia 31 grudnia 1991 r. jako torowy, robotnik torowy, spawacz (wykaz A dział XIV poz. 12 oraz dział VIII poz. 13), a także świadectwo z dnia 23 marca 2010 r. wykonywania pracy w szczególnych warunkach w Zakładach Graficznych w okresie od dnia 4 czerwca 1968 r. do dnia 14 marca 1970 r. jako pomoc na wydziale przygotowalni form (wykaz A dział XI poz. 1). Ponadto złożył dokumenty dotyczące zatrudnienia w Przedsiębiorstwie Remontowo Montażowym Przemysłu Taboru Kolejowego „T.”: pismo z dnia z

dnia 28 kwietnia 1982 r., w którym wskazano, że wnioskodawca od dnia 10 października 1979 r. wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy prace spawalnicze zaliczane do pierwszej kategorii zatrudnienia; świadectwo pracy z dnia 28 lipca 1983 r., wskazujące, że w okresie od dnia 10 października 1979 r. do dnia 31 lipca 1983 r. był zatrudniony na stanowisku spawacza. Składając wniosek o ustalenie kapitału początkowego wnioskodawca przedłożył m.in. dokumenty dotyczące zatrudnienia w Przedsiębiorstwie Remontowo Montażowym Przemysłu Taboru Kolejowego „T.”, w tym: świadectwo pracy z dnia 28 lipca 1983 r. dotyczące okresu zatrudnienia od dnia 10 października 1979 r. do dnia 31 lipca 1983 r., na stanowisku pomocnika spawacza, a ostatnio spawacza (w dokumencie odnotowano, że w dniu 16 lutego 1981 r. ukończył kurs specjalistyczny spawania łukowego ręcznego); zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu z dnia 12 maja 2004 r., ZUS Rp-7 dotyczące okresu od dnia 10 października 1979 r. do dnia 31 lipca 1983 r., w którym wskazano, że ostatnio był zatrudniony jako spawacz. Wnioskodawca pozostawał w stosunku pracy do dnia 25 kwietnia 2009 r., a w okresie od dnia 10 maja 2009 r. do dnia 4 maja 2010 r. pobierał świadczenie rehabilitacyjne. Decyzją z dnia 22 stycznia 2009 r. organ rentowy ustalił wnioskodawcy kapitał początkowy, przyjmując do obliczenia podstawy wymiaru okresy składkowe - 29 lat, 8 miesięcy i 28 dni oraz 3 dni okresów nieskładkowych. Decyzją z dnia 26 lipca 2010 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury w obniżonym wieku wskazując, że udowodnił on jedynie 13 lat, 5 miesięcy i 27 dni pracy w szczególnych warunkach, nieuwzględniając do okresów pracy w szczególnych warunkach zatrudnienia w Przedsiębiorstwie Remontowo Montażowym Przemysłu Taboru Kolejowego „T.” od dnia 10 października 1979 r. do dnia 27 kwietnia 1982 r., przyjmując, że w tym okresie wnioskodawca pracował na stanowisku pomocnika spawacza (okres od dnia 28 kwietnia 1982 r. do dnia 31 lipca 1983 r., w którym wnioskodawca pracował w tym przedsiębiorstwie jako spawacz, został zaliczony do okresów pracy w szczególnych warunkach). Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P., oddalił odwołanie wnioskodawcy, po ustaleniu, że „przeszedł” on na stanowisko spawacza ze stanowiska pomocnika spawacza w 1982 r., zatem nie udokumentował 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Według

ustaleń Sądu pierwszej instancji, w dniu 11 października 1979 r. została zawarta z wnioskodawcą umowa o pracę na czas nieokreślony, w której powierzono mu obowiązki pomocnika spawacza. W okresie tego zatrudnienia wnioskodawca ukończył kursy spawalnicze: w dniu 26 listopada 1980r. kurs spawania konstrukcji łukowych; w dniu 20 grudnia 1980 r. kurs spawania pół - automatycznego. W kwestionariuszu osobowym wnioskodawca podał jako zawód wyuczony oraz wyuczoną specjalność stanowisko spawacza. Przedłożył również książeczkę spawacza, z zapisów której wynika, że z dniem 28 maja 1979 r. ukończył kurs spawania elektrycznego. Na podaniu o przyjęciu do pracy z dnia 9 października 1979 r. dokonano adnotacji, z której wynikało, że wnioskodawca w okresie od dnia 10 października 1979 r. do dnia 31 grudnia 1979 r. ma być zatrudniony na stanowisku pomocnika spawacza, a jeżeli w grudniu 1979 r. przejdzie pozytywnie sprawdzian spawania, to z dniem 1 stycznia 1980 r. zostanie zatrudniony jako spawacz. Z kolei w piśmie z dnia 28 kwietnia 1982 r. wskazano, iż od dnia 10 października 1979 r. wnioskodawca był zatrudniony stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku spawacza. W aktach osobowych nie ma informacji z jaką datą wnioskodawca został przesunięty ze stanowiska pomocnik spawacza na stanowisko spawacza. Nie ma też dokumentu, z którego wynikałyby przerwy w świadczeniu pracy, urlopy bezpłatne. Ostatecznie Sąd pierwszej instancji ustalił, że na stanowisko spawacza wnioskodawca został przesunięty w 1982 r.

Apelację wnioskodawcy od powyższego wyroku oddalił Sąd Apelacyjny, dzieląc ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i przyjmując, że w okresie od dnia 10 października 1979 r. do dnia 27 kwietnia 1982 r. wnioskodawca wykonywał pracę na stanowisku pomocnika spawacza, które to stanowisko - w świetle rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze - nie może być zakwalifikowane jako praca wykonywana w szczególnych warunkach, a w konsekwencji nie może być podstawą przyznania prawa do dochodzonego świadczenia. W sprawie, rozstrzygnięcia wymagała interpretacja pojęcia „prace przy spawaniu” ujętego w wykazie A w Dziale XIV pkt 12 powołanego powyżej rozporządzenia, oraz rozważenie czy praca wykonywana

przez wnioskodawcę w charakterze pomocnika spawacza mieści się w tym określeniu i w rezultacie, czy może być zakwalifikowana jako praca w szczególnych warunkach. Sąd Apelacyjny powołując się na przywołane przez Sąd pierwszej instancji orzecznictwo Sądu Najwyższego (wyroki z dnia 29 stycznia 2008 r., I UK 192/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 79; z dnia 9 maja 2006 r., II UK 183/05, niepublikowany; z dnia 21 kwietnia 2004 r., II UK 337/03, OSNP 2004 nr 22, poz. 392; z dnia 20 października 2005 r. I UK 41/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 306), uznał, że określenie „prace przy spawaniu” obejmuje prace wykonywane w przebiegu procesu spawania. Tym samym nie jest uzasadnione zaliczanie stanowiska „pomocnik spawacza” do stanowisk w szczególnych warunkach czy w szczególnym charakterze, bo chociaż pomocnik spawacza uczestniczy w spawaniu, to wykonuje także szereg czynności jedynie związanych ze spawaniem (czynności przygotowawcze, organizacyjne), które nie wchodzą do zakresu obowiązków spawacza. Wobec powyższego nie można stwierdzić, że pomocnik spawacza w pełnym wymiarze czasu pracy pracuje jako spawacz.

Powyższy wyrok zaskarżył skargą kasacyjną w całości pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając naruszenie prawa materialnego – przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 13, poz. 86 ze zm.) w związku z § 19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku z art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wniósł o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku w całości, poprzez przyznanie wnioskodawcy prawa do emerytury w obniżonym wieku, wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia

przepisów postępowania (tak jak w rozpoznawanej sprawie) lub gdy zarzut taki okaże się niezasadny. Oznacza to po pierwsze, związanie Sądu Najwyższego granicami skargi kasacyjnej wyznaczonymi jej podstawami, co oznacza, że nie może on uwzględniać naruszenia żadnych innych przepisów niż wskazane przez skarżącego. Jediną więc braną pod uwagę podstawą skargi jest naruszenie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia w związku z § 19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku z art. 184 ust. 1 pkt. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Wiążące są także, ustalenia faktyczne, które były podstawą zaskarżonego wyroku, a więc i ustalenie, że na dzień wydania zaskarżonej decyzji, wnioskodawca udowodnił 13 lat, 5 miesięcy i 27 dni pracy w szczególnych warunkach, a także, że w okresie zatrudnienia w Przedsiębiorstwie Remontowo Montażowym Przemysłu Taboru Kolejowego „T.” od dnia 10 października 1979 r. do dnia 27 kwietnia 1982 r., pracował na stanowisku pomocnika spawacza.

Stosownie do art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 184 tej ustawy ubezpieczonym, będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1. W myśl ust. 2 powołanego artykułu, dla celów ustalenia uprawnień, o których mowa w ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne i otoczenia. Natomiast stosownie do ust. 4 art. 32, wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. Za dotychczasowe przepisy należy uważać przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w zakresie wieku

emerytalnego, rodzaju prac lub stanowisk, oraz warunków, na jakich osobom wykonującym prace określone w ust. 2 i 3 art. 32 tej ustawy przysługuje prawo do emerytury (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01, OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243). W myśl § 2 ust. 1 tego rozporządzenia, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na warunkach w nim przewidzianych są okresy, w których praca w szczególnych warunkach jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, natomiast według jego § 4 ust. 1, pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli osiągnął wiek emerytalny wynoszący 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn oraz ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Okres pracy wnioskodawcy od dnia 10 października 1979 r. do dnia 27 kwietnia 1982 r., na stanowisku pomocnika spawacza, w ocenie Sądów orzekających w sprawie, nie może być podstawą przyznania prawa do dochodzonego świadczenia, ponieważ praca ta nie może być zakwalifikowana jako praca wykonywana w szczególnych warunkach, gdyż nie jest tożsama z pojęciem „prace przy spawaniu” ujętym w wykazie A w Dziale XIV pkt 12 powołanego powyżej rozporządzenia. Porządkująco i poza zarzutami skargi kasacyjnej, należało zauważyć, że dokonana przez Sąd Apelacyjny ocena pracy wnioskodawcy w spornym okresie nie jest trafna. Także na gruncie przepisów rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., zaliczenie stanowiska „pomocnik spawacza” do pracy w szczególnych warunkach jest w pełni uprawnione, gdy się zważy, że do okresów pracy w szczególnych warunkach - zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia (Dział XIV pkt 12) zaliczono „prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowo wodorowym”. Nie sposób tym samym podzielić odmiennej wykładni tego przepisu dokonanej przez Sąd Apelacyjny, z powołaniem się na orzecznictwo Sądu Najwyższego. W szczególności błędny jest pogląd Sądu drugiej instancji, że pomocnik spawacza uczestniczący w spawaniu, poprzez to, że wykonuje także szereg czynności jedynie związanych ze spawaniem, nie pracuje w pełnym wymiarze czasu pracy „przy spawaniu”. W powoływanym przez Sąd Apelacyjny wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2008 r., I UK 192/07, przyjęto, że wykonywanie pracy przez

pracowników zatrudnionych w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych nie mieści się w określeniu „prace przy spawaniu”, ale jednocześnie trafnie uznano, że określenie „prace przy spawaniu”, zawarte w pkt 12, Działu XIV wykazu A rozporządzenia z 1983 r., obejmuje prace wykonywane w przebiegu procesu spawania. „Takie rozumienie rozważanego zwrotu wynika z jego wykładni językowej, prowadzącej do wniosku, że (...), obejmuje ona czynności związane ze spawaniem”, a „użycie określenia „przy spawaniu” zamiast terminu „spawacz” pozwala objąć nim także prace wykonywane w przebiegu procesu spawania przez pracowników niebędących spawaczami” (por. również wyrok z dnia 8 czerwca 2011 r., I UK 393/10 -niepublikowany, w którym przyjęto, że za prace „przy spawaniu” mogą być uznane prace wykonywane przez osoby zatrudnione nie tylko na stanowisku spawacza, pod warunkiem jednakże, że uczestniczą one w procesie spawania).

Również poza zarzutami skargi, ale w związku z wywodami uzasadnienia zaskarżonego wyroku, w których stwierdzono, że „podstawą rozstrzygnięcia nie mogły być powoływane w toku procesu zarządzenia resortowe”, bowiem „w zamkniętym katalogu powszechnie obowiązujących przepisów prawa, nie wskazano zarządzeń resortowych”, przyjdzie zauważyć, że stanowisko to nie jest w pełni uzasadnione, gdy się weźmie pod uwagę ustalone w tej mierze orzecznictwo Sądu Najwyższego, w tym cytowane zresztą przez Sąd Apelacyjny (por. wyrok z dnia 9 maja 2006 r., II UK 183/05 i orzecznictwo w nim cytowane, w którym trafnie przyjęto, że zarządzenia resortowe w zakresie, w jakim są wyłącznie wykazami określającymi stanowiska pracy, na których wykonywane są prace - rodzaje prac - wymienione w wykazach będących załącznikiem do rozporządzenia, stanowią ściśle ustalenie stanowisk, z którymi – w związku z przypisanymi im czynnościami – wiąże się wykonywanie pracy w szczególnych warunkach).

Przechodząc do merytorycznej oceny zarzutów naruszenia prawa materialnego, zawartych w skardze kasacyjnej, trafnie zarzucono naruszenie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w związku z § 19 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. Ten ostatni przepis stanowi, że przy ustalaniu okresów pracy uzasadniających prawo do świadczeń, za prace wykonywane w szczególnych warunkach, o których mowa w § 4 uznaje się również

okresy pracy (służby), wykonywanej przed dniem wejścia w życie powyższego rozporządzenia, które były zaliczone do pierwszej kategorii zatrudnienia zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 13, poz. 86 ze zm.). W załączniku do tego rozporządzenia, zawierającym wykaz prac zaliczonych do pierwszej kategorii zatrudnienia - w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 grudnia 1981 r. – zaliczono do tej kategorii - w Dziale XI poz. 26 – prace „spawaczy zatrudnionych przy spawaniu elektrycznym, gazowym, atomowo-wodorowym i ich pomocników oraz prace wycinaczy gazem”. Tym samym praca wnioskodawcy na stanowisku pomocnika spawacza, w okresie od 10 października 1979 r. do dnia 30 grudnia 1981 r. (z tą datą zmieniono rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r., rozporządzeniem z dnia 30 grudnia 1981 r. – Dz.U. nr 32, poz. 186), była zaliczona do pracy w pierwszej kategorii zatrudnienia, co pozwala zaliczać ją do pracy w szczególnych warunkach na podstawie rozporządzenia z 1983 r. *Nota bene* zmiana tego rozporządzenia (z 4 maja 1979 r.), nie zmieniła statusu wnioskodawcy jako zatrudnionego w szczególnych warunkach i po tej dacie, skoro załącznik do tego rozporządzenia w Dziale XIII (prace różne) pod poz. 12, wymienia „prace przy spawaniu (...)” jako zaliczone do prac w pierwszej kategorii zatrudnienia.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c., orzekł jak w sentencji.

O kosztach orzeczono po myśli art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.